

Förbandsbesöksrapport

Luftstridsskolan (LSS)

2021-10-08

Pliktrådet

Enligt förordning 2017:1249 utgör Pliktrådet det centrala medinflytandeorganet för totalförsvarspiktiga under grundutbildning. Pliktrådet, som består av fem före detta värnpliktiga som väljs på den årliga Värnpliktskongressen, företräder samtliga värnpliktiga och bedriver intresse- och rättighetsbevakning för deras räkning. Förbandsbesök är en viktig del i Pliktrådets löpande verksamhet.

Rapporten

I rapporten redovisas de intryck som gavs vid besöket. Rapporten ligger till grund för den slutrapport som Pliktrådet författar i slutet av verksamhetsåret. Rapporten utgör också en dialog med besökt förband, som därmed får möjlighet att åtgärda fel och brister. Dessa kommer följas upp av Pliktrådet vid senare besök.

Pliktrådet tillser att detta dokument går ut till LMA, förbandschef eller motsvarande funktion samt förtroendevalda värnpliktiga på relevant förband. LMA ansvarar i sin tur för att vidarebefordra rapporten till relevanta funktioner på förbandet och de Pliktrådet träffat under sitt besök samt till berört soldathem. Berört förband har lämnat synpunkter på rapportens innehåll, den görs nu publik.

Deltagare:

Felicia Konstenius och Anton Hanny

Innehåll

Sammanfattning.....	3
Inledning.....	3
Organisation	3
Arbetsmiljö & säkerhet.....	3
Skyddsassistent	3
Fysisk belastning.....	3
Psykisk hälsa	4
Försvårshälsan.....	4
Attityder	5
Utrustning.....	5
Avbruten utbildning	6
Resor.....	6
Boendemiljö & vistelseutrymmen.....	6
Medinflytande	7
Information och mönstring	7
Avslutning.....	8

Sammanfattning

Pliktrådet besökte LSS den 8 oktober 2021. När besöket genomfördes var de värnpliktiga nyinryckta sedan någon vecka tillbaka, vilket till viss del försvarade för Pliktrådet att få en ordentlig uppfattning om utbildningen ur de värnpliktigas perspektiv.

Förbandet står likt många andra förband inför svårigheter gällande materiel och infrastruktur.

Inledning

Pliktrådet träffade under besöket LMA, kompanichef, värnpliktiga ur 3:e pluton, Förvarshälsan samt delar av befälslaget på 3:e pluton. Pliktrådet fick se många av de värnpliktigas utbildningsplatser.

Besöket avslutades med att Pliktrådet uppmärksammade förbandschef och förbandsförvaltare om bland annat de tydligaste bristerna i materiel och infrastruktur.

Organisation

Värnpliktsutbildningen bedrivs på ett kompani med tre plutoner. Vid Pliktrådets besök utbildades 147 värnpliktiga, varav 20–25 % av dessa är kvinnor. Förbandet utbildar värnpliktiga mot säkerhetssoldat, sambandssoldat, flygmekaniker, R3-soldater och luftbevakningssoldater.

Under besöket genomförde de värnpliktiga sin tredje vecka av den totalt nio månader långa utbildningen.

Arbetsmiljö & säkerhet

Skyddsassistent

Skyddsassistenterna hade vid Pliktrådets besök inte utbildats i sina uppdrag. De kommer dock att få utbildning av förbandets skyddsombud.

Pliktrådet ser positivt på att skyddsassistenterna utbildas av skyddsombud och vi önskar att förbandet fortsätter med detta. Skyddsassistenterna bör få en grundlig utbildning i hur avvikelse- och tillbudsrapportering fungerar och varför det är av stor vikt att rapporteringen genomförs. Detta för att kunna hjälpa sina kamrater att korrekt fylla i en anmälan.

Skyddsassistenterna bör få ut dokumenten SÄKR G, R GURU samt få information om var de kan hitta mer information om säkerhet under värnpliktsutbildningen.

Fysisk belastning

Kompanichefen informerar att en belastningstrappa finns och att den efterföljs väl. De värnpliktiga har innan inryck fått ut ett träningschema, i syfte att förebygga belastningsskador. De har även fått ut kängor innan inryck för att kunna gå in dessa innan värnpliktsutbildningen startar. Förbandet erbjuder goda möjligheter för de värnpliktiga att träna på fritiden.

Pliktrådet ser det som positivt att de värnpliktiga får ut ett träningschema och kängor innan inryck. Träningschemat ger de värnpliktiga möjlighet att förbereda sig inför den stora omställning som väntar och att förebygga skador, samt risken att behöva avbryta sin utbildning på grund av skada.

Pandemin medförde dock att Plikt- och prövningsverket inte kunde genomföra cykeltester, utan de värnpliktiga fick i stället skatta sig själva. Detta är något som Försvvarshälsan märkt tydligt. Försvvarshälsan menar att en stor andel har skattat sig för högt, vilket har medfört att de fått en befattning med ett högre fyskrav än vad de skulle fått om testerna genomförts. Detta har lett till flertalet belastningsskador.

Försvvarshälsan märker även att det finns tydliga skillnader mellan de värnpliktiga som rycker in; antingen är de värnpliktiga vältränade eller i dålig form. Få är normalt tränade. Detta gör det svårt att genomföra utbildning och träning då individerna ligger på så olika nivåer. Detta gäller inte enbart denna värnpliktskull utan Försvvarshälsan menar att detta är genomgående i samhället.

Psykisk hälsa

Förbandet hanterar varje år avrustningar på grund av psykisk ohälsa och upplever att psykisk ohälsa ofta mörkas vid mönstring. Försvvarshälsan har även uppmärksammat att psykisk ohälsa bland de värnpliktiga har blivit vanligare de senaste åren. Huruvida detta beror på att de värnpliktiga tidigare mörkade detta eller att fler nu drabbas av psykisk ohälsa under värnplikten framgick inte.

Vid inryck fyller de värnpliktiga i en enkät från Försvvarshälsan om hur de mår fysiskt och psykiskt. De värnpliktiga som skattar sig själva under en viss nivå får genomföra samtal med Försvvarshälsan. Under grundutbildningen upplever Försvvarshälsan att de värnpliktiga är mycket trötta och stressade.

De värnpliktiga har emellertid tillgång till en värnpliktskonsulent. Förbandet ser många fördelar med att värnpliktskonsulenter finns, då denne kan hjälpa till med lättare problem såsom inryckningsstress, hemlängtan och andra problem som en psykolog i första hand inte behöver hantera. Värnpliktskonsulenter kan tidigt fånga upp de individer som lider av psykisk ohälsa samt ge möjlighet för de värnpliktiga att prata om sådant som inte är så lätt att prata om. De värnpliktiga besöker värnpliktskonsulenter som mest i början av värnplikten, på grund av inryckningsstress.

Några värnpliktiga berättade under besöket att de upplevt att de av befäl nekats att besöka värnpliktskonsulenter. Detta ser Pliktrådet kan komma att negativt påverka individernas psykiska hälsa. Problemen har lyfts med kompanichef och förbandschef, där Pliktrådet kommer att föra en fortsatt dialog med förbandet.

Pliktrådet uppmanar även Försvvarshälsan till att genomföra en enkätundersökning om psykisk och fysisk hälsa även senare under utbildningen. Detta för att fånga upp de som inte trivs eller utvecklar psykisk ohälsa under sin värnplikt.

Försvvarshälsan

Pliktrådet upplever att Försvvarshälsan är välfungerande och att samarbetet med GU-kompaniet fungerar bra. Vid inryck genomför Försvvarshälsan enskilda träffar med varje pluton. Detta för att visa att de finns, ge råd samt berätta om sin verksamhet och hur den kan vara till hjälp för de värnpliktiga.

Försvvarshälsan upplever att deras tjänstbarhetsintyg efterföljs av befälen, samt att de har god kontakt med plutoncheferna. Försvvarshälsan genomför inte utbildning i akuthantering av stukade fötter och händer.

Psykologerna på Försvarshälsan genomför utbildning med alla plutoner i hur de bibehåller en god psykisk hälsa och uppmärksammar symptom. Detta hade inte genomförts när Pliktrådet besökte förbandet. Pliktrådet ser dock positivt på att de värnpliktiga får utbildning kring psykisk hälsa och ohälsa.

Pliktrådet uppmanar Försvarshälsan att genomföra utbildning i akuthantering av stukade fötter och händer. Detta då vi sett att utbildning i denna typ av akuthantering gett god effekt på andra förband.

Attityder

Vid Pliktrådets besök hade de värnpliktiga inte varit inne så länge, vilket medför att det är svårt att avgöra hur attityden kring medinflytande, värnpliktiga-befäl och värnpliktig-värnpliktig är på förbandet.

Utrustning

Förbandet beskrev de problem som uppstår när alla befattningar har samma utrustningskort och att detta inte är hållbart då vissa befattningar kräver mer/annan materiel för att kunna lösa uppgift. Förbandet får hela tiden försöka hitta nya lösningar hur de ska få ut rätt och tillräcklig materiel.

De värnpliktiga bär 90-känga och får inte ut stötdämpande inläggssulor vid inryck. Försvarshälsan menar att sulorna kan orsaka fler felbelastningar än de gör nytta. Skulle den värnpliktiga senare behöva sulor eller andra kängor kan detta lösas av Försvarshälsan. Efter Pliktrådets besök på förbandens försvarshälsor runt om i Sverige kan Pliktrådet dock konstatera att om de värnpliktiga vid inryck tilldelas en inläggssula för stötdämpning, alternativt 08-känga i stället för 90-känga, resulterar detta i färre belastningsskador på fötter, knän och höfter. Därför uppmanar Pliktrådet till att alla värnpliktiga på LSS ska få ut ett par inläggssulor vid inryck.

Gällande underkläder får de värnpliktiga kvinnorna ut den äldre modellen trosor och har ingen möjlighet att få ut kalsonger. Kompanichefen vittnar om hur detta är mycket problematiskt. Förbandet har tillsett att de värnpliktiga kvinnorna erbjuds möjligheten att köpa egna trosor och sedan ersättas för detta; en lösning som kompanichefen inte anser vara hållbar och långsiktig. Att Försvarsmaktens trosor är under all kritik är välkänt inom hela Försvarsmakten. Att de värnpliktiga kvinnorna på LSS får ut den äldre modellen, som orsakar blodstockning i benen på kvinnor med större lår, är mycket obekväma samt att de inte har möjlighet att få ut de nya trosorna eller kalsonger ser Pliktrådet som mycket problematiskt. Dock ser vi mycket positivt på att det har tagits beslut på förbandet att de värnpliktiga får köpa egna trosor och får ersättning för detta. Det är dock endast en ytterst temporär lösning. Försvarsmaktens underkläder för kvinnor visar att tilldelad materiel inte är tillräcklig materiel. Om Försvarsmakten ämnar behålla kvinnor i organisationen måste Försvarsmakten tillse att kvinnor och män har samma förutsättningar, inte minst i materielfrågor.

Den mängd underkläder som de värnpliktiga får ut är inte tillräcklig. De värnpliktiga männen får ut fyra par kalsonger, har tvättbyte en gång i veckan och har ingen möjlighet att själva tvätta. De värnpliktiga har tillgång till en tvättmaskin men den får endast nyttjas för civil materiel, vilket möjliggör för de kvinnliga värnpliktiga som har fått köpa in egna trosor att tvätta dessa.

Under veckan genomförs verksamhet där flera byten per dag kan vara nödvändigt, exempelvis vid fys eller ute i fält. De värnpliktiga berättar om hur de känner en oro att behöva ta med använda underkläder ut i fält, för att tvättbyte och fältvecka inte matchar. Vid besöket hade de värnpliktiga inte genomfört en fältvecka ännu, men detta är något som efter besöket bekräftades av de värnpliktiga. Att inte ha möjlighet att byta underkläder dagligen och när det behövs kan utöver en smutsig och obekvämlig känsla medföra andra problem. Detta i sin tur kan leda till att den värnpliktiga missar viktig utbildning för att uppsöka Försvarshälsan. Även risken för fotsvamp ökar om det inte finns möjlighet att byta till rena och torra strumpor. Pliktrådet uppmanar förbundet att tillse att de värnpliktiga har möjlighet att alltid ha rena underkläder. Detta kan lösas genom fler tvättbyten, fler par underkläder per värnpliktig eller att de får möjlighet att nyttja tvättmaskinen till underkläderna.

Vid besöket fanns mensskydd på toaletterna för kvinnor samt i plutonsapoteken. På uppmaning från Pliktrådet kommer det även att finnas i städskrubborna och fyllas på av ansvarig för respektive städområde. Pliktrådet önskar se att mensskydd alltid finns på logementen, i städskrubborna och på toaletterna. Ett utökat utbud av mensskydd finns inom Försvarsmakten och vi uppmanar förbundet att tillse att alla artiklar finns på alla platser.

Avbruten utbildning

Förbundet genomför varje år flertalet avrustningar, där det största antalet avrustningar sker i början av värnpliktsutbildningen. För att tillse att granskningsnämnder kan genomföras snabbt och ordentligt bokas det i förväg, under de första sex veckorna efter inryck, en tid varje vecka. Att i förväg boka upp flera tider för granskningsnämnd ser Pliktrådet som en mycket bra lösning för att på ett effektivt och bra sätt kunna genomföra granskningsnämnder.

Resor

Vid besöket hade de värnpliktiga inte genomfört någon hemresa, men har under verksamhetsår 2020/2021 fungerat väl.

Boendemiljö & vistelseutrymmen

Logementen har så pass dålig ventilation att antalet värnpliktiga på varje logement måste vara färre än antalet sängar. Problemet med ventilationen medför alltså att förbundet får en lägre maxvolym än vad de egentligen har kapacitet till. Den bristande ventilationen ser Pliktrådet, i likhet med förbundet, allvarligt på. Vid besöket märkte Pliktrådet att ventilationen är mycket bristande. Pliktrådet vill att åtgärder vidtas för att göra ventilationen fungerande för den mängd värnpliktiga som det på förbundet finns kapacitet för.

Skåpen på logementen är inte fastskruvade i väggen. Pliktrådet har på flera förband runt om i landet uppmärksammat att skåpen kan välta över de värnpliktiga och de har orsakat skador i varierande grad. Därför ställer Pliktrådet krav på samtliga förband att fästa skåpen i väggen.

Kasernen har gott om toaletter och duschar för de värnpliktiga.

Medinflytande

Pliktrådets besök på förbandet genomfördes mycket tidigt under de värnpliktigas GU-utbildning, vilket minskar Pliktrådets möjligheter att få en uppfattning kring hur de värnpliktiga anser att medinflytandet fungerar på förbandet.

Under besöket träffade dock Pliktrådet bataljonsförvaltaren som är tillika LMA. Han berättade att det är svårt att prioritera LMA-uppgiften då han har många andra uppgifter. Han anser inte att han borde ha rollen som LMA, men att det i dagsläget inte finns någon annan som kan ta rollen.

Pliktrådet förstår att det kan vara svårt att prioritera uppgifterna och att det finns mycket på ett förband som behöver lösas. Dock är rollen som LMA mycket viktig för de värnpliktiga. Därför ser Pliktrådet fördelar med att någon annan tar över rollen som LMA. Även om LMA-rollen ser mycket olika ut på förbanden har Pliktrådet sett stora fördelar med att ha en civilanställd LMA, som delar av tiden kan vara med ute i verksamheten och träffa de värnpliktiga.

Under besöket hade en pluton redan genomfört val av förtroendeperson, NVK-representant och skyddsassistent. Enligt 2 kap. 1 § (FFS 2020:1) ska de förtroendevalda utses 4–6 veckor efter inryckning, vilket alltså har genomförts tidigare än så på en av plutonerna. Pliktrådet vill betona vikten av att följa föreskriften (FFS 2020:1), då det fyller ett viktigt syfte att de värnpliktiga får lära känna varandra innan val av förtroendevalda.

Information och mönstring

De värnpliktiga upplever att den information som de fått på Plikt- och Prövningsverket inte överensstämmer med den faktiska utbildningen. Pliktrådet vill poängtera att de värnpliktiga vid besöket endast varit inne några veckor. Däremot är det viktigt att ta hänsyn till att de förväntningar och den information som de fått från Plikt- och prövningsverket inte överensstämmer med det som de värnpliktiga upplever.

De värnpliktiga som blivit uttagna till säkerhetssoldat fick under mönstringen information om att de kommer genomföra sin värnpliktsutbildning med hundar. När de kom till förbandet fick de information om att endast en liten del av utbildningen kommer genomföras tillsammans med hund, och inte majoriteten av tiden som de har uppfattat det under mönstringen. De värnpliktiga berättade att de kände sig besvikna och att deras motivation påverkades av detta.

Pliktrådet kan konstatera att den information som de värnpliktiga får under mönstringen om vissa befattningar inte överensstämmer med det som sker under utbildningen.

Avslutning

Pliktrådet hoppas att vi med denna rapport har förmedlat våra intryck på ett konstruktivt sätt. Vi blev väl mottagna under besöket. Vi har förhoppningar om, och ser fram emot, ett gott samarbete mellan Pliktrådet och LSS.

Tack för ett givande besök,

Felicia Konstenius

Medinflytandeansvarig samt
arbetsmiljö- och säkerhetsansvarig